

הלכות מעשר פרק ט

א. בימי יוחנן כוהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק, שלחו בית דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל, ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה, ומפרישין אותה; אבל מעשר ראשון, ומעשר שני, או מעשר עני היו עמי הארץ מישראל מקילין על עצמן, ולא היו מפרישין אותן. לפיכך גזרו שלא יהיה נאמן על המעשרות, אלא אנשים נאמנים בשרים; אבל עמי הארץ פרוטיתן ספק, ואינן נאמנים לומר מעשרין הן. וזה הוא הנקרא דמאי.

ב. והתקינו שלא יהיה אדם מפריש מן הדמאי אלא תרומת מעשר, מפני שהוא עוון מיתה, ומעשר שני, שאין בזה הפסד שהרי בעליו אוכלין אותו. אבל מעשר ראשון ומעשר עני, אין מפרישין מן הדמאי מפני שהוא ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה; לפיכך אומרים ללוי או לעני, הבא ראיה שאינו מעשר וטל מעשרו.

ג. אף על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי, צריך לקרות לו שם ואינו מפריש; ואומר עשור מה שיש כאן מעשר עני, כדי לקבוע מעשר שני שמעשר עני בשלישית וששית, במקום מעשר שני שלשאר שני השבוע.

ד. כשמפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני, אין מברכין עליהן לפי שהוא ספק; לפיכך מתר להפרישן כשהוא ערם.

ה. כיצד מעשרין את הדמאי: מפריש כדי תרומת מעשר שהיא אחד ממאה מן הכל, ומניחה בצד הפרות; ואומר, זה מעשר, ושאר מעשר סמוך לו. ואחר כך אומר, זה שאמרתי עליו שהוא מעשר, הרי הוא תרומת מעשר על שאר המעשר הסמוך לו; ונוטל אותה, ונותנה לכוהן: שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קדם המעשר, לכתחלה.

ו. ואחר כך, מפריש מעשר שני; ומתר להפריש מעשר שני קדם הראשון, בדמאי. ואם רצה אומר, מעשר שני שלפרות אלו בצפונם או בדרומם, והרי הוא מחלל על המעות.

ז. וכן הלוקח כפר מן הנחתום מפריש ממנה כדי תרומת מעשר וחלה ואומר, אחד ממאה ממה שיש כאן הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו, וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על שאר המעשר הסמוך לו, והיתר על אחד ממאה שיש בזה שהפרישתי הרי הוא חלה, ומעשר שני בצפונה או בדרומה, הרי הוא מחלל על המעות; ואוכל.

ח. וכן המזמן את חברו שיאכל אצלו, והוא אינו מאמינו על המעשרות אומר מערב שבת, מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו, וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך לו, ומעשר שני בצפונה או בדרומו, והרי הוא מחלל על המעות: מפני שמתר לאדם להתנות תנאים אלו על הדמאי, אף על פי שאינו ברשותו.

ט. אבל בודאי, אינו מתנה אלא על דבר שברשותו. כיצד: היו לו מאה תאנים שלטבל בתוך ביתו, והוא בבית המדרש או בשדה, ומתירא שמא תחשך, ואינו יכול לעשר בשבת אומר

שְׁנֵי תַּאֲנִים שְׁאֲנִי עֲתִיד לְהַפְרִישׁ, הָרִי הֵן תְּרוּמָה, וְעֹשֶׁר שְׁאֲנִי מִפְּרִישׁ אַחֲרֶיהֶן מְעֹשֶׁר רֵאשׁוֹן, וְתִשַּׁע שְׁאֲנִי מִפְּרִישׁ אַחֲרֶיהֶן מְעֹשֶׁר שֵׁנִי; וּלְמַחֲר מִפְּרִישׁ, וְאוֹכֵל. וְצָרִיךְ לִרְחֹשׁ בְּשִׁפְתָיו, בְּשַׁעֲה שֶׁמִּפְּרִישׁ זֶה אַחֵר זֶה; וְאִינוּ כִּמְתַקֵּן בַּשָּׁבֶת, שֶׁהָרִי הַקָּדִים תִּנָּאוּ. וְטָבֵל שֵׁשׁ עָלָיו תִּנָּאִי זֶה, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ בַּשָּׁבֶת קֹדֶם שִׁפְרִישׁ; וְנוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה, וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאֵר.

י. נָתַן לוֹ עִם הָאָרֶץ כּוֹס לְשִׁתּוֹתוֹ אוֹמֵר מֶה שְׁאֲנִי עֲתִיד לְשִׁיר בְּשׁוּלֵי הַכּוֹס, הָרִי הוּא מְעֹשֶׁר, וְשָׂאֵר מְעֹשֶׁר סָמוּךְ לוֹ, וְזֶה שֶׁעָשִׂיתִי מְעֹשֶׁר עֲשׂוּי תְּרוּמַת מְעֹשֶׁר עַל הַשָּׂאֵר הַסָּמוּךְ לוֹ, וּמְעֹשֶׁר שֵׁנִי בְּפִי הַכּוֹס, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל עַל הַמַּעֲוֹת; וְשׁוֹתָהּ, וּמִנִּיחַ כְּדִי תְּרוּמַת מְעֹשֶׁר בְּשׁוּלֵי הַכּוֹס. וְכֵן אִם זָמְנוּ חֲבֵרוֹ לְשִׁתּוֹת אֲצִלוֹ בַּשָּׁבֶת, מִתְּנָה כִּתְנָאִי הַזֶּה מֵעֶרֶב שָׁבֶת עַל כָּל מֶה שִׁישְׁתָּה אֲצִלוֹ.

יא. וְכֵן פּוֹעֵל שְׁאִינוּ מֵאֲמִין לְבַעַל הַבַּיִת נוֹטֵל גְּרָגְרַת אַחַת וְאוֹמֵר, זֶה וְתִשַּׁע הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ עֲשׂוּיוֹת מְעֹשֶׁר עַל הַמָּאָה שְׁאֲנִי עֲתִיד לֶאֱכֹל, וְזֶה הָאֶחָת תְּרוּמַת מְעֹשֶׁר עַל הָעֹשֶׁר הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ, וּמְעֹשֶׁר שֵׁנִי הוּא הָעֹשֶׁר הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל עַל הַמַּעֲוֹת; וְנוֹתֵן הַגְּרָגְרוֹת שֶׁהַפְּרִישׁ לְכוּהֵן. וְהַפּוֹעֵל מִפְּרִישׁ לְעַצְמוֹ דְּמֵי מְעֹשֶׁר שֵׁנִי שֶׁתִּנָּאִי בֵּית דִּין הוּא שֶׁתְּהִיָּה תְּרוּמַת מְעֹשֶׁר מְשֻׁלְבַּעַל הַבַּיִת, וּמְעֹשֶׁר שֵׁנִי מְשֻׁלְפּוֹעֵל.

יב. הַנְּחִתוּמִים לֹא חִיבוּ אוֹתָן לְהַפְרִישׁ מְעֹשֶׁר שֵׁנִי מִן הַדָּמָאִי, אֲלֹא תְּרוּמַת מְעֹשֶׁר בְּלֶכֶד, כְּדִי שִׁיפְרִישְׁנָה בְּטַהֲרָה, עִם הַחֲלָה; וְהַלּוּקָה מִפְּרִישׁ מְעֹשֶׁר שֵׁנִי. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוֹכֵר בְּחִנוֹתָו אוֹ עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ; אֲבָל הַמוֹכֵר לַפְּלִטָּה, אוֹ בְּחִנוֹת הַסְּמוּכָה לַפְּלִטָּה חַיֵּב לְהַפְרִישׁ אֵף מְעֹשֶׁר שֵׁנִי.

יג. שְׁנַיִם שֶׁבְּצֻרוֹ כְּרָמִיָּהּ בְּתוֹךְ גֵּת אַחַת, וְהָאֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֻׂרוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁעֹשֶׁר זֶה הַנֶּאֱמָן עַל חֵלְקוֹ כִּשְׁהוּא נוֹטֵל חֵלְקוֹ מִן הַיֵּין, הָרִי זֶה חַיֵּב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מְעֹשֶׁר דָּמָאִי עַל חֵלֶק עִם הָאָרֶץ.

יד. בִּיצָד: הָיוּ מִחְצָה לְמִחְצָה, וְנוֹטֵל בְּחֻצֵּי מֵאֲתִים לֹג יֵין הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ לֹג אֶחָד תְּרוּמַת מְעֹשֶׁר וְעֹשֶׁר מְעֹשֶׁר שֵׁנִי, כְּנֶגֶד הַמָּאָה לֹג: שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ הַמְעֹשֶׁר שֶׁלֹּדָאִי תַּחֲלָה עַל חֻצֵּי כָּל שְׁדָרְכוֹ בַּגֵּת. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ שְׁלִישׁ אוֹ רְבִיעַ, מִפְּרִישׁ לְפִי חֲשָׁבוֹן.